

Strijdgassen in de Eerste Wereldoorlog

Inhoudsopgave Strijdgassen in de Eerste Wereldoorlog

11 september 1914	99 Beschrijvingen van het slagveld.	1
23 september 1914	De nieuwe springstof.	1
24 september 1914	Hoe lang nog?	1
28 september 1914	Het moderne slagveld.	3

5 11 september 1914 **99 Beschrijvingen van het slagveld.**
[...] We zouden naar Meaux willen gaan, maar een versperring belet ons dat al
spoedig. Onze tocht is echter zoo belangrijk dat we dat niet betreuren. Over een
stoffigen veldweg, die verderop door een van die mooie ravijnen loopt die met
10 kreupelhout zijn afgezet, komen we aan een dorp waar dien morgen nog Duitschers
geweest zijn. In een naburig veld graast een kudde schapen zonder herder. Aan het
eind van een valleitje stijgt rook op uit het ingevallen dak van een boerderij. In
het dorp verlaten huizen, gesloten of met ingetrapt deuren. Ook hier is brand
gesticht. We gaan een huis binnen. De eerste kamer is vol armelijke meubeltjes. Men
15 maakte zich blijkbaar gereed te verhuizen toen de Duitse invasie de bewoners is
komen verrassen. In de verte springen de granaten. Telkens vormen zich twee, drie,
vier groote witte wolken. Dat is de zware artillerie die schiet. Dan weer is het een
kleiner wolkje, met een zwarte vlek: dat is een granaat met meliniet. Dan weer is het
een nog kleiner wolkje, een granaatkartets, en dat alles springt op hetzelfde punt,
20 met een luiden, doffen knal of met een korten, drogen slag. Maar dat alles lijkt ons
ver weg, minstens vier of vijf kilometer. Straks, als we voorbij P... zullen zijn,
dat door onze troepen bezet gehouden wordt, zullen we ze zien springen op 400 à 500
meter, boven een boschje dat geheel door den metaalregen overstelpt wordt; en we
zullen de dikke rookwolken zien opstijgen als de rookwolken uit een locomotief die
wegrijdt. Maar voor we zoover zijn krijgen we eerst het volle, vreeselijke schouwspel
25 van den oorlog nog te zien. In het veld, op vijftig meter afstand van den weg,
teekenen negen of tien grijze massa's zich af op den met stroo bedekten bodem, die de
sporen van een kamp draagt. Het zijn de lijken van Duitschers, die men nog geen tijd
gehad heeft te begraven. Vervloekt mogen al degenen zijn die een sprankje
verantwoordelijkheid hebben aan het geweldige misdrijf, dat deze opoffering van
30 duizenden menschelijke levens vormt! Al degenen die daar liggen hebben moeders,
vaders, kinderen, die hen wachten, en hun brieven liggen daar, over den grond
verspreid. Maar men mag zich daarover niet eens verteederen, dat is de oorlog. Men
moet overwinnen of sterven, en overwinnen is doden. Toch blijft het gezicht van deze
lijken ons vervolgen. Men vertelt ons dat in dat boschje daar voor ons, op dat
35 bergje, de Duitse doden liggen bij honderden, zij aan zij met onze Marokkanen, die
veel en moedig geleden hebben. We gaan verder... [...]

23 september 1914 **De nieuwe springstof.**
Men meldt ons: De Parijsche "Matin" deelt een en ander mede omtrent de ontzettende
40 werking van de nieuwe bij het Fransche leger in gebruik zijnde springstof turpin. Het
explosief werd gebruikt tegenover een verraste Duitse compagnie. De naaste omgeving
zag eruit of een vulkaanuitbarsting gewoed had. Twee soldaten stonden dood, recht
overeind. Twee hielden nog speelkaarten in de hand. 61 waren dood gebleven zonder
wonden. Geen bloeddruppel was aan hunne lijken zichtbaar. De stof overtreft in
45 werking zelfs het meliniet.

24 september 1914 **Hoe lang nog?**
Voor een zeevarend volk als het onze is de plotselinge vernietiging van drie Britsche
gepantserde oorlogskruisers met hun bemanning bij onze kust door Duitse duikbooten
50 de meest aangrijpende gebeurtenis van den oorlog. Wij hebben de zee in ons bloed en
kennen de gevaren der zee. Er is een soort van vrijmetselarij tusschen alle
zeevaarders. Ik heb wel eens gedacht dat — als het waar is dat de Duitschers
zeemijnen gestrooid hebben niet tot kustverdediging, maar in volle zee — dit bewijst
dat ze een pas opgekomen zeemogendheid zijn. Zij, die de zee in hun bloed hebben,
55 vermeederen dus niet roekeloos de gevaren der zee voor handelsschepen en visschers.
Maar indien volgens het Reuter-telegram van hedenochtend de Engelschen wedijveren
hetzelfde te gaan doen, dan is weder een nieuwe illusie ons ontnomen.
Niet door mijnen echter, maar door duikschepen, waarop moedige mannen het leven
waagden, zijn de drie kruisers ten gronde doodsverachting en zelfopoffering der
60 onzichtbare aanvallers vermindert echter niet het ontzettende van die drie

Naspeuringen van Paul Theelen: Strijdgassen

ontploffingen, welke binnen enkele minuten drie groote oorlogsschepen met vlammen omhulden en verbrijzeld doen zinken. Wij wisten dat de onderzeeërs dit vermochten te doen, maar toch treft als iets ongehoords deze nieuwe wijze van oorlog ter zee te
65 voeren, nu daar pal onder de Hollandsche kust de bevriende Britsche marine zulk een onheil trof. Het is, dunkt mij, niet in strijd met de plichten, welke neutraliteit oplegt, wanneer ik eerbiedige hulde breng aan de nagedachtenis der Britsche zeelieden, die daar vlak bij onze kust het leven verloren voor hun land!

Wederom vraag ik mij af: zal oorlog niet oorlog dooden? Wordt de oorlog niet zulk een
70 menschenmoord, dat hij zich zelf onmogelijk maakt, doordien hij alles vernietigt wat bij aanraakt? Gisteren deelden wij mede de ontzettende werking van de nieuwe bij het Fransche leger in gebruik zijnde springstof *turpin*. De ontploffende bom werd geschoten in het midden van een verraste Duitsche compagnie. De naaste omgeving zag eruit of een vulkaanuitbarsting gewoed had. Twee soldaten stonden dood, recht
75 overeind. Twee hielden nog speelkaarten in de hand. 61 waren dood gebleven zonder wonden. Geen bloeddruppel was aan hunne lijken zichtbaar. De moorddadige gassen hadden met een haastigen dood de geheele compagnie roerloos gemaakt. Onmiddellijk nadat ik dit vernomen had las ik in de Daily News van Maandag de beschrijving die de correspondent te Chateau Thierry geeft van het gevecht van
80 verleden Zaterdag. "Na een hardnekkigen strijd was een der *eleven inch* kanonnen der Duitschers overgebleven, maar dat ééne kanon, waarvan men de positie niet ontdekken kon, en de andere zware artillerie der Duitschers bleven vuren en raken, waarna zij een nachtaanval deden op de loopgraven. De Britsche soldaten lagen in de lange, smalle uitgravingen, die moddersloten geworden waren door den aanhoudenden regen van
85 de koude najaarsstormen. De lucht was voor inademing niet geschikt door de vergiftige uitwerking van de vergiftige gassen der zware ontploffing-middelen. "Onophoudelijk barstten de granaten boven de loopgraven, waarbuiten men geen stap kan doen als men er eens in is. De vermoeyenis van het eindeloos gedonder en gekraak der barstende granaten, de regen en de koude en de voortdurende waakzaamheid putten uit. Er is
90 nooit zulk een strijd geweest als deze. Maar onze jongens weten hoe zich te gedragen in omstandigheden erger dan die eenige waarvan de geschiedenis gewaagt." Bij duizenden vallen de soldaten der tegenover elkander staande legers in deze loopgraven.

En nu denke men nog even aan de mortieren der Duitschers, waarmede ze kogels van
95 driehonderd kilo werpen, die als aardbevingen rotsen en meterdikke muren splijten en vernielen en dan heeft men een flauw en zwak besef van wat oorlog tegenwoordig is. Daarom nog eens: zal oorlog niet ten slotte oorlog dooden?

Er was iets dat mij buitengewoon trof in wat een onzer eigen oorlogscorrespondenten, die de slagvelden in België bezocht had, mij vertelde, toen hij onlangs even hier
100 was. Hij had heel wat gezien en doorgemaakt. Een paar keer wachtte hij in een kamer opgesloten op het oogenblik dat bij zou gefusilleerd worden als spion. Eens ontkwam hij, omdat een Duitsch officier hem herkende, een anderen keer, omdat hij bewijzen kon, dat zijn Nederlandsche pas geen gestolen pas was, maar hem werkelijk toebehoorde, door te toonen de tatouage, waarmede hij als zoo vele onzer zeelieden,
105 in Japan zijn arm had laten versieren, wat op den pas vermeld was. Ja, onze correspondenten hebben heel wat levensgevaar geloopt om onze lezers te kunnen inlichten! Wat mij zoo trof in zijn verhaal was de opmerking over het zeer groote aantal jongelingen, dat hij onder de gesneuvelden gezien had. Dozijnen jonge, frissche gezichten van even twintigjarigen zag men dood opwaarts staren als de
110 gesneuvelden werden opgenomen om begraven te worden.

De vernietiging van al die jonge levens is ongeveer de grootste misdaad van zulk een oorlog. Dr. D. S. Jordan, die in Amerika twee boeken uitgaf, *The Blood of the Nation* en *The Hitman Harvest*, bewijst op treffende wijze hoe de oorlog dus de besten van een aankomend geslacht uitroeit. In dagen van strijd dienen de moedige, kloeke jonge
115 mannen vol durf en levenskracht, in het leger en bij duizenden sneuvelen zij. Achter blijven de zwakken, de besluiteloozen, de gedegenererden. Natuurlijk zijn er velen, die te huis moeten blijven, omdat ze onmisbaar zijn in eigen stad of dorp wegens hun werk, maar de meeste achterblijvers zijn toch zwakkelingen. Het verlies dat een volk lijdt door dit verlies van zijn beste bloed, moet het ontzettend
120 verzwakken. Dr. Jordan schrijft – gelijk vele groote geschiedschrijvers – den val van Griekenland en Rome en de slooping van Spanje toe aan dit verlies van jonge levens, dat men zou kunnen noemen het tegenovergestelde van teeltkeuze.

Staande op onze Hollandsche kust staart men naar het Westen waar die verbrijzelde Britsche oorlogsschepen zonken met hun honderden kloeke jonge zeemansharten. Men
125 wordt overweldigd door diepe aandoening als men aan al die jonge levens denkt, dus opgeofferd, aan al het talent en genie dat niet ontbloesemen zal omdat in de legers en op de vloten kogels en granaten de bloem der jongelingschap van de beschaafde

Naspeuringen van Paul Theelen: Strijdgassen

130 volken thans dooden, geheele gelederen verdelgende waarin kunstenaars, geleerden, ingenieurs, dichters, schouder aan schouder staan, naast de flinkste jongens van elk land. En als men den klaagzang der golven op het strand hoort vraagt men: Hoe lang nog? Hoe lang nog?

28 september 1914 **Het moderne slagveld.**

135 Onze Londensche berichtgever schrijft: Hamilton Fife geeft de volgende schets van het vreeselijke van den modernen oorlog in de "Daily Mail": "Dit is geen oorlog van menschen, het is oorlog van machines." Zoo sprak een gewoon officier, en hij zeide het vol bitterheid, want hij had meer dan de helft van het bataljon, dat hij had gecommandeerd, zien weggevaagd als het gras onder de zeis, door die vreeselijke mitrailleuses. "Er is iets vreeselijks zielloos in," vervolgde hij, "het is
140 beestachtig onmenselijk. Mannen draaien een handvat om en de dood vliegt er uit "in groote bundels". Wat deze veldslag geweest is – het is in werkelijkheid één slag, de Marne en de Aisne – kan niemand beseffen, die het niet heeft bijgewoond. Menschen konden elkander nooit dooden bij hoopen, bij honderden te gelijk. Zij zouden walgen van zulk een slachten op groote schaal. Zij zouden uitroepen: "Wij zijn soldaten, geen slachters. Een slagveld moet geen abattoir zijn." Slechts vernuftig uitgedachte
145 machines, gemaakt om menschen te dooden als sprinkhanen, wanneer die over een vruchtbaar land komen; slechts automatische moordenaars zonder hart of medelijden, of wroeging, konden de aarde bedekken met dooden, op zulk een vreeselijke wijze." Een groote kurassier vertelde hoe, nadat een massa Duitsche infanterie uiteen geslagen was, en nog eens uiteen geslagen, er een wal van lijken was, een wal, waarover men met de paarden heen moest springen. Een andere man, een chasseur te voet, beschreef een bietwortelveld, waar de Duitschers dood lagen, als een plaats "waar zij lagen bij
150 honderden, alsof zij door den bliksem waren getroffen. Zoo doodt onze soixante-quinze", gelijk de goede God doodt, wanneer hij vertoornd is en zijn toorn doet gevoelen door het hemelvuur. – Ziet, gedood waar gij stond!"

155 De "soixante-quinze" is het Fransche 75-millimeter kanon, waarover de soldaten met genegenheid spreken. Zij hebben eigenaardige manieren. Hun artillerie leeft voor hen. Zij spreken er over met een persoonlijk gevoel van dankbaarheid en bewondering. Ook de bajonetten hebben zij verpersoonlijkt. Een der gewonde Spahis sprak van een mantegen-man gevecht – zij zijn zeldzaam geweest – waarbij "Rosalie" grootsch werk had gedaan. "Rosalie," verklaarde hij, "zoo noemen wij ons blanke wapen. Wij doopten het
160 zoo op een avond toen wij het met goed effect gebruikt hadden. Maar het aantal dat "Rosalie" voor haar rekening heeft, is klein in vergelijking van de massa's, die "automatisch" gedood zijn. Aan Duitschen kant is het de mitrailleuse, het Maxim-kanon, dat de meeste schade aanricht; aan Fransche zijde, de "soixante-quinze." Verschillende doktoren vertelden mij, dat de wonden der Duitschers meerendeels veel ernstiger zijn dan die der Fransche of Britsche soldaten. "De Fransche granaten barstten met vreeselijk effect. Zij scheuren beenen en armen aan stukken. Als zij
170 hoofd of onderlijf raken is alles voorbij. Het is volkomen juist," voegde hij er bij op mijn desbetreffende vraag, "dat mannen dood gevonden werden zonder eenige verwonding. Wij vinden hen als wij over het slagveld gaan, knielende, zittende in de loopgraven in natuurlijke houdingen, alsof zij nog leefden; juist zooals zij knielden of zaten toen de granaat barstte en hen in een oogenblik door de meliniet-dampen verdoofde. O, dat slagveld aan de Marne! Nooit is er een oorlog geweest, die iets zoo
175 vreeselijks te zien gaf. Als de lijken daar in hun massa's lijken van dieren waren, zouden wij medelijden hebben. Maar mannen, Monsieur, mannen! Nooit heeft de wereld zóó iete gezien!" Dat klinkt overdreven; misschien zeggen sommigen uwer: "Die mannen hadden nooit een slagveld gezien." Welnu, hier volgt het getuigenis van eene, die andere slagvelden zag; die aanschouwde de slagvelden in den Balkan-oorlog, waar men de dooden telde in nooit-gehoorde cijfers. Een Roode Kruis zuster, een bekwaam, degelijke Fransche vrouw, die herhaaldelijk aangewezen werd voor werk, dat
180 buitengewone hoedanigheden van kalmte en bedrevenheid vorderde, zegt: "Afschuwelijk! Afschuwelijk! Afschuwelijk!" en dan sluit zij even haar oogen in haar handen om de vreeselijke beelden weg te vagen, die voor haar opdoemen. "Denk eens aan het aantal –
185 twee millioen. Dat is nooit geëvenaard. Denk aan de juistheid der doodende machines! Aan het aantal dier machines! Aan de ontzettende voorraden, ammunitie, die zij verslinden. Deutschland moet één groot hospitaal zijn. Frankrijk begint hetzelfde te worden."

190 Ik heb zelf gezien. Ik heb juist gereisd van de Atlantische kust door het midden van Frankrijk, overal zijn gewonden. Reeds worden bedden schaars, al zij[n] er gelukkig zoovele lichtgewonden, dat zij spoedig genezen en ruimte kunnen maken voor anderen. Maar men gaat het ontzettende der worsteling beseffen als men elke beschikbare school, gesticht, openbaar gebouw zich herschapen in een hospitaal, even goed als

Naspeuringen van Paul Theelen: Strijdgassen

195 vele groote spoorweg-stations en tal van particuliere woningen, en dan te bedenken dat het in Duitschland nog veel erger is..." En nog altijd duurt aan de Marne, èn aan de Weichsel, èn aan de Sava, èn op de zeeën die vreeselijke slachting voort! Hoè lang nog? Hoè lang?